

Az Emberi Jogi Központ jelentése

Fénykép-dokumentáció és rövid összefoglaló a délvidéki magyarok helyzetéről *

A ma Délvidékként ismert terület három egysége – a Bánság, a Bácska és a Szerémség - több mint egy évezreden át a történelmi Magyarország déli részét alkotta. A török hódoltság előtti évszázadokig népessége is csaknem teljesen magyar volt. A mohácsi csatavesztés (1526) után a török hadak felégették az ország déli részét, elnéptelénítve így a vidéket. Az erődített helyek pusztulása lehetővé tette a török elől menekülő népek letelepedését – elsősorban szerbek telepedtek be (az első hullámban még nem túl jelentős számban).

A török hódoltság után a magyarság visszaköltözik, újra benépesíti az elhagyott vidéket. (Az 1910-es népszámlálás idején Bácska népességének már 43,2%-a magyar volt, 22,5%-a német és 28,1%-a délszláv. A Bánságban a népesség 19,9%-a volt magyar, 23,1%-a német és 39,9%-a délszláv.)

A trianoni döntés értelmében, 1920. június 4-én, a Délvidék az 1918. december 1-jén kikiáltott Szerb-Horvát-Szlovén Királyságnak a részévé vált.

Az 1991-es népszámlálási adatok szerint a Délvidék lakosságának 16,85% -át tették ki a magyarok - 2002-re ez a szám 14,28%-ra apadt.

A nemzeti kisebbségek helyzete továbbra is megoldatlan Szerbiában. A szerb kormány azonban mindent elkövet, hogy a kisebbségek helyzete (a valósággal ellentétben) megoldottnak tűnjön - miközben minden előrelépés előfeltétele csak a tényeken alapuló párbeszéd lehet.

Nagyon sok a nyitott kérdés, ezek közül is talán a legfontosabbak:

- az elhibázott kisebbségpolitika

Szerbia nem hozta létre azokat a háttérintézményeket, amelyek lehetővé tennék a kisebbségi jogok minél teljesebb érvényesítését, sőt kisebbségügyi minisztériummal, illetve hatályos kisebbségvédelmi törvénnyel sem rendelkezik.

A nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségek nagyon sok esetben nem érvényesülnek, ráadásul,

a nemzetközi közvélemény számára manipulált, a valós helyzettel ellentétes jelentések készülnek.

A gyakorlatban nem érvényesülnek azok a garanciák, amelyek a nemzeti kisebbségek nyelvének és irásának használatára vonatkoznak – például számos olyan önkormányzat van, ahol továbbra sem érvényesül, vagy csak részben, a kétnyelvűség elve.

- az önrendelkezés kérdése

Szerbia továbbra sem hajlandó az autonómia kérését napirendre tűzni: a nemzeti tanácsok helyzete megoldatlan, hiányzik a megválasztásukról szóló törvény, de az intézmény jogkörével kapcsolatban is komoly aggályok fogalmazódtak meg.

A kisebbségek számára nem biztosított az arányos parlamenti képviselő intézménye.

Az oktatási rendszer nem teszi lehetővé, hogy a különböző etnikumúak önálló programot dolgozzanak ki.

A '90-es évek elején lezajlott körzetesítés csak tovább rontott a magyar kisebbség helyzetén, ugyanis a többségében magyarlakta településeket olyan körzetekhez csatolták, ahol a lakosság többségét szerbek képezik, visszájára fordítva ezáltal a magyarság számára előnyös helyzetet.

- a kilátástalan gazdasági helyzet

Nem reprezentatív kimutatások tanúsítják, hogy az államigazgatásban és a közzállalatokban továbbra sem érvényesül a részarányos foglalkoztatás elve. (Reprezentatív kimutatások nem állnak rendelkezésre, ugyanis a szerb állam nem végez ilyen jellegű kimutatásokat.) Egyéb vonatkozása mellett, ebben az esetben, a negatív diszkriminációnak gazdasági vonatkozásai is vannak: ez a körülmény is hozzájárult ahhoz, hogy a délvidéki magyarság szinte teljes egészében kimaradt az állami privatizációból.

- a jogsértések különböző formái

A '90-es éveket követően már nyilvánosságra kerülhettek azok az erőszakos cselekmények, amelyeket

a magyar kisebbség tagjai ellen követtek el. Szerbia a dokumentált esetek sokasága ellenére sem állja útját az erőszaknak - főhábóritóan enyhe ítéletek születnek, sőt legtöbb esetben az elkövetett bűncselekmények következmények nélkül maradnak. Ez a magatartás csak tovább fokozza a különböző etnikumúak közötti feszültséget, vagyis nem viszi előre Szerbiát, hanem viszarántja a múltba.

A szerb parlament nem hozott határozatot a kollektív bűnösség eltörléséről, továbbá azokat a garanciákat sem hajlandó érvényesíteni, amelyek az etnikai arányok mesterséges megváltoztatásának tilalmára vonatkoznak.

2003 tájékán megszorodtak, illetve ekkor kaptak nagyobb nyilvánosságot a **délvidéki magyarság ellen elkövetett atrocitások és jogsértések**. (Rövid összefoglalónkban a magyarellenes megnyilvánulásokról számolunk be.)

Nem új keletű ez a jelenség térségünkben, ugyanis 1944-1945-ben a jugoszláv katonai közigazgatás tisztogató osztagai szörnyű népirtást hajtottak végre - szakértői becslések szerint -, több mint 20 000 ártatlan magyart végeztek ki. Az elkövetett gaztettekért még egyetlen magas rangú szerbiai politikus sem kért bocsánatot, a hozzátartozóknak nem ítélték meg kártérítést, a bűnösöket nem vonták felelősségre, nem törölték el a kollektív bűnösség elvét, ráadásul a levéltári archívumokat zárva tartják a tényfeltáró munkát végző kutatók előtt.

Az 1990-es évekre is jellemző volt a kisebbségellenesség, de a diktatórikus rendszer elhallgatta (elhallgattatta) ezeket az eseteket.

A miloševići érárt követően még inkább felerősödött a különböző etnikumok közötti feszültség, elsősorban a menekültek tömeges betelepítése és a szélsőséges politikai pártok által gerjesztett sovinizta indulatok hatására. A helyzet – sajnos - továbbra is változatlan, vannak ugyan időszakok, amikor a kisebbségellenes megnyilvánulások alábbhagynak, de akkor is csak átmenetileg.

Az esetek legnagyobb részében a támadókat – a sértettek elmondása alapján - a magyarellenes gyűlölködés motiválta. Ennek ellenére a szerbiai állami szervek rendszerint nem ismerik el a támadások etnikai indíttatását. A támadók ellen garázda magatartás vagy rendbontás miatt indul eljárás (a bíróság csak jelentéktelen pénzbírság kifizetésére kötelezi az erőszakoskodókat, miközben a sértettek – sok esetben - maradandó testi és lelki károsodást szenvednek).

Alapvetően nem az elkövetők jelentik a legnagyobb gondot, ugyanis az intoleráns magatartás kezelése időigényes folyamat, valamiféle javulás csak több év kitartó munkája

után esedékes, sokkal aggasztóbb, hogy a rendőrség és az igazságszolgáltatás utat enged ezeknek a cselekményeknek, ahelyett, hogy a törvények értelmében szigorúan megbüntetné az elkövetőket. Előrehaladásról csak abban az esetben beszélhetnénk, ha a szerb állam a zéró tolerancia elvét alkalmazná az etnikai indíttatásból elkövetett incidensek elleni küzdelemben.

A magyar nemzeti kisebbség ellen elkövetett atrocitások és jogsértések (2003 – 2008)

A táblázatban található adatokat sajtójelentések, illetve saját dokumentálás alapján állítottuk össze (az incidens megtörténtének idejét vettük figyelembe). A feltüntetett adatok csupán **a dokumentált esetekre vonatkoznak**, mert sok esetben előfordul, hogy a sértettek nem merik bejelenteni az ellenük elkövetett támadást, vagy egyszerűen - a rossz tapasztalatok miatt - értelmetlennek tartják ezt megtenni.

Néhány súlyos magyarellenes támadás

- 2004. szeptember 28-án egy újvidéki magyar fiatal embert elraboltak, súlyosan bántalmaztak, pisztollyal a Duna vizébe kényszerítettek, majd egy csónakból többször a víz alá nyomva fojtogattak. Ebben az ügyben a hat támadót összesen 13 év és 10 hónap fegyházra ítélte a bíróság.

- 2005. június 18-án a zentai laktanyában egy gombosi kiskatonát bántalmaztak. A magyar nemzetiségű katonát szerb katonatársai támadták meg, minek következtében súlyos, maradandó egészségkárosodást szenvedett (sérült lépét el kellett távolítani). Első fokon az egyik támadót 1 év 10 hónapra, a másikat pedig 6 hónap börtönbüntetésre ítélték.

- Magyarokán 2005. szeptember 17-én egy szerb férfi magyar nemzetiségű áldozatát előre megfontolt szándékkal, kíméletlen módon megölte (közvetlen közlől 5 golyót lőtt áldozatába). A gyilkosságért 5 év 8 hónap börtönbüntetésre ítélték (további 4 hónapra az illegális fegyverviselésért).

- 2008. április 19-én hajnalban Szabadka központjában, kisebb szóváltás után késszúrás áldozata lett egy 19 éves magyar fiatal. Komjáti Attilát és barátnőjét nemzeti alapon sértegette két szerb fiatal, majd pedig rájuk is támadtak: egyikük késsel életveszélyesen megsebesítette Komjáti Attilát, aki vérző hassal ment be segítséget kérni a mentőálmásra.

Az incidensek kategorizálása	2003	2004	2005	2006	2007	2008 január- április
Fizikai támadás	11	26	25	11	9	4
Falfirkák, fenyegető tartalmú levelek és röpiratok terjesztése, magyar nyelvű feliratok átllesztése, valamint magyar kulturális intézmények és szobrok megrongálása	10	23	9	7	11	2
Katolikus temetők, templomok, vallási emlékhelyek megrongálása	5	10	3	3	10	1
Verbális támadás, gyűlöletbeszéd, fenyegetés	5	10	11	4	6	1

A műtét másfél órán keresztül tartott, a sebészeti osztály főorvosa szerint - ha ütőeret talál el a kés - nagy valószínűséggel az áldozat a helyszínen belehalt volna sérüléseibe.

A temerini eset

2004. június 26-án Temerinben magyar fiatalok súlyosan bántalmaztak egy szerb nemzetiségű férfit. Ennek ellenére az ügyészség gyilkossági kísérlet gyanúja miatt indított eljárást, majd pedig a bíróság összesen 61 év börtönbüntetésre ítélte az öt gyanúsítottat. Az elítéltek büntetése felér a háborús bűnösökre kiszabott büntetésekkel: Máriás István (15 év), Illés Zsolt (13 év), Szakáll Zoltán (11 év 6 hónap), Uracs József (11 év 6 hónap), Horváth Árpád (10 év). (A gyanúsítottakat fogva tartásuk kezdetén fizikailag és lelkileg is bántalmazták: gerincsérülés, látás megromlása, magánzárka, anyanyelvhasználat megtiltása stb.) Tény, hogy

a magyar fiatalok megverték a férfit, viszont a rájuk kiszabott büntetés példa nélküli, a bíróság elfogultságát tükrözi.

A szerb nyelvű média által teremtett lincshangulat is nyilván befolyásolta a bíróság döntését. A gyanúsítottakat már eleve bűnösnek kiáltották ki, holott még meg sem született a jogerős ítélet, sőt arra is van példa, hogy szörnyetként említik őket. (Szemtanúk állítása szerint a sértett nemzeti alapon is sértegette a magyar fiatalokat – a bíróság azonban ezt a körülményt sem vette figyelembe.)

Az elítéltek már négy éve börtönben ülnek, minden eddig beadott fellebbezési kérelmüket visszautasították, és még csak halvány szikrája sem mutatkozik annak, hogy igazságos újratárgyalást biztosítanak számukra. (Az esetről egy tematikus honlapot is készítettünk: www.61yearsjail.net.)

Kiadványunk terjedelmi keretei miatt nem törekedhetünk a délvidéki magyar közösség tagjait ért atrocitások és jogsértések részletes leírására.

A magyarellenességéről bővebben az Emberi Jogi Központ honlapján számolunk be:
www.humanrightscenter.net.

Fénykép-dokumentáció

A fénykép-dokumentáció tizenhárom délvidéki község területére terjed ki - mind a tizenhárom községben a magyar nyelv hivatalos használatban van, ennek ellenére a tradicionális magyar megnevezés legtöbb esetben hiányzik a helységnévtáblákról – dokumentumunk kizárólag ezeknek a helységnévtábláknak a fényképeit tartalmazza.

A helységnévtáblákon a szerb megnevezés legtöbb esetben cirill és latin, illetve csak cirill vagy csak latin betűs írásmóddal íródott. (Néhány esetben előfordul, hogy a helységnévtáblán a szerb mellett szlovák, illetve román megnevezés is szerepel.)

A településnevek magyar nyelvű megnevezését a Magyar Nemzeti Tanács 8/2003-as számú határozata rögzítette.

A településnevek jelölésére a lehető legegyszerűbb megoldást választottuk: a település szerb (cirill és latin betűs írásmóddal), illetve tradicionális magyar megnevezését is feltüntettük.

Az Emberi Jogi Központ független és pártatlan civil szervezet (intézmény), legfőbb célkitűzése a délvidéki magyarság jogvédelme, esélyegyenlőségének kiharcolása.

Kétéves fennállásunk óta számos közleményt jelentettünk meg, amelyekben a kisebbségi jogok megsértése ellen tiltakoztunk, egy tematikus honlapot szerkesztettünk, amely a 61 év börtönbüntetésre ítélt temerini fiúk ügyével foglalkozik, jelentéseket írtunk; lehetőségeinkhez mérten ingyenes jogi tanácsadást és jogsegélyszolgálatot nyújtottunk stb.

Szerkesztette: Andróczy Csaba, Kiss Rudolf

Technikai munkatárs: Nádi Karolina

Lektorálta: Gubás Ágota

Fordította: Süge Katalin, Pálics Márta

Design: Sebestyén Imre

Nyomtatás: Csíkos Nyomda

Kiadó: Emberi Jogi Központ

Példányszám: 1000

Megjelenés éve: 2008

Támogatóink: Nemzeti Civil Alapprogram, Fabó Imre Alapítvány, Szekeres László Alapítvány, Társaság a Kárpát-medence Magyarországaért

Emberi Jogi Központ / Human Rights Center

21480 Szenttamás / Srbobran

Zeleni Venac 7/3

Szerbia / Republic of Serbia

*A készülő kiadvány szöveges része

A magyarok aránya a jelentésben szereplő községekben

Községek		1991			2002		
szerbül	magyarul	Lakosok összesen	Magyar	Magyar %	Lakosok összesen	Magyar	Magyar %
Kikinda	Nagykikinda	69 743	9 874	14,15	67 002	8 607	12,85
Kula	Kula	49 311	4 914	9,97	48 353	4 082	8,44
Nova Crnja	Magyarcsernye	14 538	2 993	20,58	12 705	2 369	18,64
Novi Bečej	Törökheese	28 788	6 165	21,41	26 924	5 177	19,23
Novi Kneževac	Törökkanizsa	13 816	4 676	33,84	12 975	3 864	29,78
Novi Sad	Újvidék	265 464	20 245	7,62	299 294	15 687	5,24
Plandište	Zichyfalva	14 581	1 813	12,43	13 377	1 619	12,10
Sombor	Zombor	96 105	15 397	16,02	97 263	12 386	12,73
Srbobran	Szenttamás	17 365	4 587	26,41	17 855	3 920	21,95
Temerin	Temerin	24 939	9 646	38,67	28 275	8 341	29,50
Vrbas	Verbász	46 405	3 443	7,41	45 852	2 885	6,29
Zrenjanin	Nagybeeskerek	136 778	17 264	12,62	132 051	14 211	10,76
Žitište	Bégaszentgyörgy	22 811	5 081	22,27	20 399	4 017	19,69